

sen, akár megrokkánása miatt véglegesen megszűnik, tőkéje nem lévén, a legsúlyosabb helyzetbe jut.

De meg a mindennapi kenyérért való dolgozás egyúttal azt is jelenti, hogy akár a maga, akár valamelyik családtagja gyógykezeltetésével járó összegeket is aligha tudja előteremteni. A legsürgősebben megvalósítandónak tartom ezért a kereskedőnek és családtagjainak a betegség ellen való biztosítását oly módon, hogy betegség esetében megfelelő ingyen kezelésben, esetleg a családfeje betegségeének esérére ezenfelül a családtagok eltartása céljából anyagi segélyben is részesüljön.

A biztosítás csak önkéntes lehet és mindenféle bürokratikus kczelés vagy nagy költségek mellőzése érdekében kizárólag a kereskedők által és nem állami szerv által valósítható meg.

Arra az esetre azonban, ha maguk a biztosításban résztvevő kereskedők az első esztendőkből nem tudnák maguk vállalni ennek a biztosításnak a teljes anyagi terheit, a felállítandó vagy kifejlesztendő intézmény állami támogatására van szükség. Meggyőződésem az, hogyha az állam az első öt esztendőben csupán azokat a költségeket engedné el az új intézmény számára, amelyeket egy ilyen célu állami intézet felállítása vagy fenntartása okozna, ez elegendő segély volna arra, hogy az intézmény megindulhasson.

A szellemi munkások munkanélkülisége.

A „szellemi munkásság“ elnevezés fogalmi és tartalmi hybridításával függ össze, hogy a szociálpolitika kevés terránumára jellemző annyira a „peccatur intra et extra“ mondása, mint erre. Nem speciális magyar jelenség ez, azonban nem szorul magyarázatra, hogy a magyar intelligencia problémájának kiélezettebb volta annak kihatásait súlyosbitja. A tisztánlátást még jobban megnehezíti a szociális statisztika elhanyagoltsága, mely alól csupán a fővárosi statisztikai hivatal munkássága képez kivételt. A fizikai munkásság munkanélküliségére vonatkozó adatok sem kielégítőek, minthogy azok a szakszervezetekbe tömörült munkásságra vonatkoznak csupán, mégis, az adatgyűjtés körének bizonyos stabilitása folytán, a szakszervezeti statisztika, a munkaközvetítők adatai és a gyáripari statisztika, ha a munkanélküliség országos méreteire nem is, de a munkapiac tendenciájára vonatkozólag tájékoztatást nyújtanak.

Más a helyzet a szellemi munkásoknál. A szabad foglalkozásokban dúló munkanélküliségről csak alkalmi adatok állanak rendelkezésünkre. A magánalkalmazottak adatait az alkalmazotti szervezetek gyűjtik csupán, minthogy itt az üzemi statisztikák és a munkaközvetítők jelentései nem játszanak

szerepét. De a szervezetek adatai is viszonylag még szűkebb térre szorítkoznak a szervezett alkalmazottak kisebb arányszáma folytán és ezek is javarészt a fővárosban tömörülnek. De a bevont rétegek adatgyűjtése is nélkülözi a helyesség egy szükséges kellékét: a kötelezőséget, minthogy az adatszolgáltatás elmulasztása vagy hibás volta természetesen kevesebb szankcióval jár, mint az ipari munkásság szervezeteiben. Azok a centralizált vállalatok, melyeknek tisztviselői adatait könnyebb összegyűjteni, többnyire nyugdíjintézzel bírnak és így azokat az alkalmazottaikat, akik a várakozási időt kitöltötték, a munkanélküliség kérdése közvetlenül csak kevésbé érdekli. Az érdekelt szervezetek pedig nem számítanak arra, hogy az inflációs konjunktúra elmúltával munkanélkülivé vált tagjaik a szakmába visszatérnek, velük a kontaktust sok esetben elvesztették, ez pedig adatgyűjtésük körét még szűkebbre szorítja. Megjegyzendő, hogy kimerítő szociális helyzetrajzot még az ipari munkásság munkanélküliségére vonatkozó adatgyűjtés módszerével dolgozó felvétel sem nyújtana, mivel nem vehetné tekintetbe az alkalmi munkák és a nem teljes napi elfoglaltság szociális kihatásait.

Érthető tehát, hogy a kétségtelenül súlyos helyzet megítélésében és a gyógyszerek propagálásában tág tere nyílik a tájékozatlanságnak és a demagógiának. Sok minden megváltozott az utóbbi években, a probléma súlypontja eltolódott, de az inflációs évek frazeológiája megmaradt. Így a napisajtó mindkét árnyalata, érthető politikai okokból, adós annak megállapításával, hogy az elhelyezkedési lehetőségek szempontjából a szellemi munkásság két többé-kevésbé elhatárolható csoportra oszlott. Egyik csoport elhelyezkedési nehézségeit sem lehet tagadni. Azonban — nem tagadhatjuk természetesen a munkaalkalmak nem szorosan idetartozó gazdasági megfelelőségét és kielégítőségét — annak a csoportnak elhelyezkedési viszonyai, amelyre a közhatalom, helyesebben az uralkodó rendszer támogatása kiterjed, nem hasonlíthatók össze azon csoportéival, melyek e támogatás keretein kívül rekedtek. Közhely, hogy a magyar intelligencia tulnyomó része mindig függőségi viszonyban volt a mindenkori kormányhatalommal szemben, a háború óta azonban ez a függőség fokozódott. Még a trópusok szabadfoglalkozások területére is teljes mértékben áll ez a megállapítás, azonban lényegesen megnövekedett azoknak az arányszáma, akik közvetlenül és egyszersmindenkorra a közhatalomtól várják existenciájuk biztosítását. Különös hogy éppen az intelligenciának ez a csoportja, amelyik világnézeténél fogva a szocialisztikus gondolatától legtávolabb áll, követel az elhelyezkedési nehézségek elhárítására az államhatalomtól az államszocializmus eléggé fejlett fokát feltételező intézkedéseket, igaz, hogy nem kollektív, az összességre kiható, hanem partikuláris, csak a saját csoportukra kiterjedő irányban. A gazdasági és politikai szempontok szoros összefonódása okolja meg talán, hogy nagyobb visszhangot éppen ennek a csoportnak panaszai és kívánságai keltenek és a statisztikai adatok alátámasztásának hiánya teszi lehetővé, hogy a kormányt e szempontból a szellemi munkásság hozzá érzel-

mileg közelebb álló részéről olyan támadások érik ma is, amilyeneket csupán ez osztálynak a háborút közvetlenül követő években a mainál is kedvezőtlenebb anyagi helyzete tett teljes mértékben indokolttá. Holott — a szanalás-követelte lét-számapasztás ellenére — ezen a téren az uralkodó rendszer nagyjából-egészéből betartotta ígéreteit és a közigazgatásban, közoktatásban, valamint az állami és a ma az államhatalomtól függő kommunális igazgatás egyéb ágaiban új munkaalkalmak egész sorát teremtette meg, a versenytársak egy részétől amugy is törvény segítségével megszabadított hozzá közelebb álló intelligencia részére. Ehhez számítandó a közhatalom megnövekedett gazdasági tevékenysége és befolyása révén az állami és községi üzemek, továbbá a koncesszionált és szubvencionált vállalkozási ágak számának szaporodása, amelyek állásainak betöltésénél az államhatalomnak domináns szava van. Nem szabad elfeledkeznünk az állatalan intelligencia, jelentős részének esetleg más egzisztenciák rovására is elhelyezkedést nyújtó állami egyedárúságokról sem. Mindezek segítségével az intelligencia eme részének elhelyezkedési nehézségei, a pályaválasztási nehézségeket is beleértve, csökkentek és többek között a menekült-probléma is vesztett hevesességéből.

A munkaalkalmak felett való ily nagy mértékű centrális rendelkezés folytán annál súlyosabb annak a kategóriának helyzete, amely a fennmaradó, az ország megcsonkulása folytán korlátozott befogadóképességű magángazdaság-nyújtotta munkaalkalmakban keresi elhelyezkedését, de éppen itt érezhető legkevésbé az államhatalom segítő beavatkozása. Pedig a gazdasági válságok hosszú során az intelligencia, sőt általában a társadalom középrétegeinek capillaritása nagyobb lett és a tülekedést növeli a más pályáról kivetettek vagy kihullottak nagy serege. Ez az áldatlan tülekedés nem csupán a munkakeresők nagy számában nyilvánul meg, hanem természetesen nyomasztólag hat a munkában levők kereseti viszonyaira is. Abból az alkalomból, hogy a magyar gazdasági élet konjunkturájának szemelláthatólag új fázisába lépünk, meg kell állapítanunk, hogy a közelmúlt felfokozott beruházási tevékenysége, a forgalom megélénkülése sem teremtette meg a kellőszámu munkaalkalmakat és ebből, valamint egyéb gazdasági és társadalmi megfontolásokból kiindulva attól félünk, hogy az intelligencia eme részének elhelyezkedési problémáját a közeljövőben még a gazdasági életnek, egy, a lehetőség és kiszámíthatóság határain belüli, maximális fellendülése sem oldhatná meg autonóm uton.

Az idő nagyobb távlataiba tekintve, a fejlődés menetét szabályozó igen sok összetevő erőt kell tekintetbe vennünk, azonban itt csupán két, általunk fontosnak tartott ellentétes irányu componens erő hatásával kívánunk foglalkozni. Az egyik a születések csökkenésének általánosan ismert tendenciája, amelyet fokoz a gazdaságilag leszorult osztály önszabályozó és a gazdasági és politikai ledönthetetlen akadályokat ezuton megkerülni óhajtó tevékenysége. Ez az osztályöngyilkosság kétségkívül a legkevésbé kívánatos útja a megoldásnak, azonban, bár csak a második és harmadik generációban,

olyan megoldás, amelynek sajnálatos megvalósulásával számolnunk kell, sőt amellyel nyilván igen sokan tudatosan számolnak is. Eklatáns példája ennek már ma is, hogy a születések aránya sokkal kisebb pl. a magántisztviselőknél, mint az egyébiránt szintén nem kedvező anyagi helyzetű, de biztosítottabb existenciájú köztisztviselői karban. Ennek a tendenciának hatását azonban jórészt megsemmisíti az a másik tendencia, amely az alsóbb néposztályokat szakadatlanul és minden államban hajtja a még oly túltömött szellemi vagy úgynevezett szellemi foglalkozási ágakba, viszont azonban a már oda tartozókat szívós ragaszkodásra készíti és védekezésre a fizikai munkások sorába való visszaesés ellen. E jelenség okainak vizsgálata kívül esik cikkünk keretein, de alkalmas annak bizonyítására, hogy a kihalási elmélet ez osztályban csak kevésbé érvényesülhet. Ha még számításba vesszük a kivándorlásnak a szellemi munkások szempontjából nagyobb nehézségét, sőt többnyire lehetetlenségét, továbbá azt, hogy időközben az elszakított területek olyan új intelligenciát termelnek ki, amelyek esetleges kedvező politikai változások esetén sem teszi jogosulttá a csonkamagyarországi szellemi munkások elhelyezkedését illető optimizmust, ha továbbá tekintetbe vesszük, hogy az uralkodó rendszer nálunk is társadalompolitikai célzattal olyan új rétegeket von be a régiék mellé az intelligencia keretei közé, amelyek elhelyezkedési lehetőségei végre is beleütköznek a lakosság egyéb ágainak teljesítő-képességébe és így azok eltartása ismét csak a magángazdaságra fog hárulni: azt hisszük, nem kell tovább bizonyítanunk, hogy a kérdés az eddiginél sokkal komolyabb és a napipolitika jelszavaitól függetlenebb megfontolást igényel.

Ha a kormány a szociális statisztika idevonatkozó ágainak a statisztikai hivatal munkálataiba való beiktatásával nem teszi lehetővé a helyzet kellő megítélését és áttekintését, ezzel bizonyosságát adja annak, hogy a céltudatos szociálpolitikának még csak az előfeltételeit sem kívánja megteremtteni. Pedig a szociális alkotások fejlesztésének lehetnek elvi ellenzői, amint-hogy nem vitatható, hogy az organikus megoldás a gazdaságpolitika síkján fekszik. De a gazdaságpolitikai célkitűzés eredményei lassan érnek és a reálpolitikának addig is számolnia kell a közhatalomtól független intelligencia fenntartásának szükségességével is. Cikkünk eddigi fejtegetéseiből következik, hogy nem kívánunk itt a magunk részéről is részletes szociálpolitikai programmal szolgálni. Célunkat elértük, ha sikerült a probléma egyik kevésbé figyelembe vett oldalát megvilágitanunk és rámutatnunk arra, hogy a szociálpolitikai alkotások menetét nem az egyes foglalkozási osztályok organizált panszának ereje, hanem a segítés sürgősségének oka kell, hogy irányítsa.

Major Róbert.